

Taaffüf

Ahmet Mithat

Öykü

Yedi bölümden oluşan roman, Saniha hanımın aldatma duygusu üzerine kuruludur. Giritli, zengin bir tüccar olan Daniş Bey'in tek çocuğu olan Saniha, batılı tarzda ve özenle büyütülür. Saniha'ya iyi bakması için eve getirilen doktor Fratenberg'in elinde büyür. Bir süre hem babasını hem de doktoru kaybeden Saniha, kendini yalnız hisseder ve aile dostu Madam Miryal'i ziyarete gider. Büyükkada'da Saniha'yı görüp hoşlanan Rasih, evlilik teklifinde bulunur. Konağın erkeksiz kalmaması ve hayatına mutlu devam etmek için Saniha teklifi kabul eder, evlenirler. Nurullah adında bir erkek çocukları olur. Bir süre sonra evlilik hayatının monotonluğundan sıkılan Saniha, eve müzik ziyafeti vermeye gelen, Rasih'in arkadaşı Tosun'a aşık olur ve bir süre sonra mektuplaşmaya başlarlar. Bir süre sonra mektuplardan birini okuyan Rasih, onu çalışmaları nedeni ile ihmal ettiğini düşünerek kendini suçlar ve eşine ilgisini artırmaya başlar. Ve karısı adına Tosun'a ilişkiyi bitirme kararı aldığını ve bir daha eve gelmemesini yazar. Daha sonra Tosun'la yüzleşen Rasih, ona her şeyi bildiğini ima eder ve utandırır. Bu süreçte Saniha da yazdığı mektup parçalarının kocası tarafından bulunduğunu anlar ve aslında onu ve çocuğunu ne kadar sevdiğini, iffetine bir zarar gelmediğine ikna eder. Çünkü Nurullah sayesinde yaşadığı duygu karmaşasının farkına varır. Eşine ve çocuğuna dönmeye karar veren Saniha, kocasına durumu izah eder ve karı koca birbirine daha özenli yaşamaya başlarlar.

Tema

Kadın ve İffet Batılı eğitim alarak büyütülen evli bir kadının yaşadığı duygusal karmaşa, kendi yaşadığı toplumun geleneklerine uygun düşmediği ve sonunda esas gelenekleri gereği eşine ve çocuğuna bağlanma durumu iffet ve namus teması etrafında verilir. İyi eğitim almış bir kadın her ne olursa olsun Türk toplumunun sosyal yapısına uygun hareket etmek durumunda kalır. Türk aile yapısı aile birliğine, kadına ve çocuğa değer verir.

Kişiler

Saniha Giritli, zengin bir tüccarın ve Mısırlı Saniha hanımın tek çocukları olan Saniha, ailesinin isteği üzerine batılı tarzda bir eğitim ile büyütülür. Babasını küçük yaşta kaybeden Saniha, her arzusu yerine gelen bir konakta özenle ve şımartılarak yaşamaya başlar. 12 yaşına gelmeden çok iyi derecede Fransızca okuyup yazabilen Saniha, hayli zeki ve kültürlü bir kızdır. Hocası ve doktoru Fratenberg'in de ölümü üzerine yalnız hisseden Saniha, kendi kadar eğitilmiş olduğuna inandığı Rasih Bey ile evlilik kararı alır. Aileden aldığı ilgi ve özeni sürekli eşinden bekleyen Saniha, yanlışa düşerek eşinin yakın dostu ile mektuplaşmaya başlar. Ahlaklı yaradılışı gereği bu durum onu rahatsız eder ve bir müddet sonra namusunu korumak üzere bu ilişkiye son verir. Her şeyi öğrenen eşine karşı dürüst olur.

Rasih Saniha'nın kocası olan Rasih, 28 yaşlarında olgun ve terbiyeli bir adamdır. Fransa'da eğitim alan Rasih, tıp ve hukuk öğrenimlerini yarıda bırakarak edebiyat ve felsefe üzerine eğitim alır. Babasında kalan mirası yatırım olarak değerlendiren, akıllı, zeki ve çalışkan biridir. Bir gazetede yazar olarak görev yapan Rasih, eşinin kendisini aldatma girişimine sağduyulu ve sakin bir şekilde yaklaşır. Sabırlı ve iyi niyetli bir kişi olan Rasih, sadece mutlu ve huzurlu bir yuva arzulamaktadır.

Tosun 30 yaşlarında dinamik ve çapkın bir adam olan Tosun, evli bir adamdır. Saniha'nın en yakın dostu Rasih tarafından boşlandığını düşünen Tosun, arkadaşının karısını elde etmek ister. Yazdığı aşk mektupları ile Saniha'nın gönlüne girmeyi ve aklını karıştırmayı başarır. Tek amacı Saniha ile gönül eğlendirmek olan Tosun, kadını kocasını aldatmaya zorlamaktan çekinmez. Piyano çalma ve çeşitli güfteleri söylemek konusunda başarılıdır. Fakat mektupların arkadaşı tarafından öğrenilmesinden dolayı korkak tavırlar sergiler ve af diler.

Dr. Fratenberg Daniş Bey'in tek kızının özel bakılmasını istediği için konağa aldığı Alman doktordur. Ölene dek Saniha'nın sağlığı ve eğitimi ile yakından ilgilenen Dr. Fratenberg, çalışkan, başarılı ve fedakar biridir.

Daniş Bey Saniha'nın babası olan Daniş Bey, Giritlidir. Önceleri ticaret ile uğraşırken çalışkan yapısı gereği devlet memurluğuna kadar yükselir. Çocukları doğup ölen Daniş Bey, sadece kızı Saniha'nın

sağ kalması üzerine onunla daha yakından ilgilenir. Ona özel bir konak yaptırır ve doktor tutar. Başarılı ve düşünceli bir babadır.

Seniha Hanım Saniha'nın annesi olan Seniha Hanım, pasif bir anne modelidir. Kızı ile ilgili olaylara pek dahil olmayan anne, Madam Miryal ile arkadaşır. Rasih'le kızının tanışmasına vesile olur.

Peyker Saniha'nın özel hizmetçisidir.

Saniha (Duygusal)

Karakter Gırtlı, zengin bir tüccarın ve Mısırlı Seniha hanımın tek çocukları olan Saniha, ailesinin isteği üzerine batılı tarzda bir eğitim ile büyütülür. Babasını küçük yaşta kaybeden Saniha, her arzusu yerine gelen bir konakta özenle ve şımartılarak yaşamaya başlar. 12 yaşına gelmeden çok iyi derecede Fransızca okuyup yazabilen Saniha, hayli zeki ve kültürlü bir kızdır. Hocası ve doktoru Fratenberg'in de ölümü üzerine yalnız hisseden Saniha, kendi kadar eğitilmiş olduğuna inandığı Rasih Bey ile evlilik kararı alır. Aileden aldığı ilgi ve özeni sürekli eşinden bekleyen Saniha, yanlışa düşerek eşinin yakın dostu ile mektuplaşmaya başlar. Ahlaklı yaradılışı gereği bu durum onu rahatsız eder ve bir müddet sonra namusunu korumak üzere bu ilişkiye son verir. Her şeyi öğrenen eşine karşı dürüst olur.

Aktiviteler Roman okuma ve yazmaya meraklı olan Saniha, piyano dersleri alır. Müzik dinlemekten zevk alır. Matematik, coğrafya, astronomi, kimya, biyoloji, fizik, tarih gibi derslerin yanı sıra dini eğitimler almıştır. Fransızcanın yanında Arapça ve Farsça dillerine hâkimdir.

ÖRNEK ANILAR

Alımlı Güzelliği ile dikkat çeken Saniha, oturup kalkarken dahi endamlı ve çekici bir kadındır: "Ne güzel giyinmiş. Şu iskemleye oturmak için mutlaka yazıhanesinin sağ tarafından gelmiş ve bir "yarım sol" vasiyetiyle o iskemle üzerine oturmuş ki mavi grondan mamul uzun etekli rubasının eteği sağ cihetine doğru uzatarak bittevakuf, sanki henüz denizden çıkan Venüs' bir mevc-parenin kemal-i tahassür-i müştakane ile zanü-püş olmaya davrandığını tahayyül ettiriyor. Ya bu genç kadının kendi hüsnü, kendi cemali? Oo, bunları kalem ile tasvire kudret-i şairanenin kifayeti istibat olur. Fırça ile tasvir için kudret-i ressamaneye müracaat etmeli."

Kararsız Kocasını aldatma meyline neden olacak mektup yazmak isterken diğer taraftan da yazmamak ister. Akli hayli karışan Saniha'nın duyguları karmakarışıktır: "Yazıyor, hem de besbelli ki gayet mühim bir şey yazıyor. O kadar mühim ki, güya yazdığı şeylerin dehşetinden kah kendisi dahi müütedehhiş oluyormuş gibi bazen rengi tebeddül ediyor. Hafif bir gül pembedinden latif bir açık samaniye intikali pek bahir olarak görülüyor. Aralıkta bir daha ziyade mütedehhiş olduğundan mıdır nedir, rengi kurşuniye kadar takarrüp ediyor."

Alafranga Dini eğitimleri almış olmasının yanında batılı tarzda da eğitim alan Saniha bu karmaşayı ruhunda da hisseder. Yaşantısı, arzu ve istekleri batının kültürüne aittir: "Mükemmel kız bir daha ala piyanist idi. Münasebet-i muvalatkariyi ileriye götürmüş familyalarla birleştikçe gülmek, oynamak, çalmak, çağırmak, söylemek, eğlenmek emrinde bila-tekellüf ve la-tekebbbür cümleye takaddüm eden milyoner Saniha'nın tevazuuna hanımlar, madamlar, hayran kalırlardı. Hatta bunlardan bazı ağırbaşlılık ile tezyin etmek isteyenler, Saniha'nın biraz da hoppalığına kadar tevs-i hükm ederlerdi."

Duygusal Eşinin kendisine yeterince ilgi göstermediğini düşünen Saniha Tosun'a meyletse de hala tuhaf duygular içerisinde: "Ama Saniha'nın filhakika bir hal-i tabisinde kalması şartıyla. Zavallı Saniha hal-i tabide kaldı mı ya? Bıraktılar mı? Tamam kocasının kendi ümidi veçhile her dem aşık bir yar olmayıp bir koca olduğunu görerek ümit ve hülyasında aldandığından dolayı gam yemeye başladığı esnada karşısına kop kocaman bir Tosun çıktı. Büyüye büyüye öküz olacak şey değil! Tosun Bey, kadının nazari dikkatini celp etmek için zahiren ne gibi meziyyat lazımsa ma-ziyadetin malik olan bir şık!"

Memnuniyetsiz Eşinin kendisine olan ilgisi ve işine olan ilgisini kendi içinde kıyas halinde olan Saniha, aşk hayatındaki memnuniyetsizliğini Tosun ile 8 aylık yasak bir görüşme içine dahil olarak atmaya çalışır: "Evet o gün Rasih'in halı üzerinden parçalarını topladığı kağıt böyle bir muahede-i teslimiyye müsveddesi idi. Bunda biçare Saniha evvela kocasının tebdil-i ahvalinden müştekiyane bir

lisanla bahsediyordu. Bu bahsi ilk defa olmak üzere Tosun Beye yazıyordu zannetmeyiniz. Şimdiye kadar birkaç defa yazmıştı. Hem de hep Tosun'un muhacematına karşı müdafaa suretinde!"

Zeki Yazdığı mektubu odada bulamayınca şüphelenen Saniha, mektubun eşinin eline geçtiğini anlar: "-Evet efendiciğim, o cevapnameyi Peyker'in eline verdiğim zaman Tosun Beye teslim etmesini sıkı sıkı tembih eylemiş isem de kağıdı doğruca size getireceğine şüphem bile yoktu. Çünkü kendi elleriyle toplayıp şömineye attığını teminen haber verdiği mektup parçalarını yerli yerine düzölmüş, koşulmuş olduğu halde sizin odanızda bulursam artık Peyker'in izin tarafınızdan meclub olduğunu hükmedemeyecek kadar safderun olamam."

Rasih (Mantıklı)

Karakter Saniha'nın kocası olan Rasih, 28 yaşlarında olgun ve terbiyeli bir adamdır. Fransa'da eğitim alan Rasih, tıp ve hukuk öğrenimlerini yarıda bırakarak edebiyat ve felsefe üzerine eğitim alır. Babasında kalan mirası yatırım olarak değerlendiren, akıllı, zeki ve çalışkan biridir. Bir gazetede yazar olarak görev yapan Rasih, eşinin kendisini aldatma girişimine sağduyulu ve sakin bir şekilde yaklaşır. Sabırlı ve iyi niyetli bir kişi olan Rasih, sadece mutlu ve huzurlu bir yuva arzulamaktadır.

Aktiviteler Eve geldiğinde daha çok odasında okumak ve yazmakla vakit geçiren Rasih, sıradan bir aile yaşantısına sahiptir.

ÖRNEK ANILAR

Meşhur Başarılı bir adam olan Rasih, belli bir ünü olan tanınan bir isimdir: "Zira Madam Miryal, Saniha Rasih'i hiç tanımıyor itikadıyla verdiği malumatı lüzum-ı hakikisinden biraz da fazla vermişti. Rasih, Saniha'yı gıyaben tanıyorsa, Saniha dahi Rasih'i şöhreten tanıyordu. Sahayif-i matbuatta birçok makalatını, mübahsatını okumuş ve genç feylesofun nazariyat-ı hikemiyyesini kendi zevkine pek muvafık bulmuştu."

Saygılı Eşinin arzusu üzerine içgüveysi misali konağa gelmeyi kabul eder fakat saygın kişiliğinden ötürü konak kendi ismiyle anılmaya başlar: "Hatta bir aralık "Hanımın Konağı" denilmesine bedel şimdilerde "Rasih Efendi Konağı" denilmeye de başladı. Asla itiraz götürecek yeri yoktur ki Rasih Efendi bu konağın efendisidir. Ne kadar olsa gerek zevcesine, gerek büyük hanıma etraflıyla tefhim etmeksizin tasdik ve tasviplerini kazanmaksızın hiçbir iş görmez."

Sakin Eşinin en yakın arkadaşı ile mektuplaşmasına şahit olunca bir anda çıldırmak yerine sakin kalıp düşünmeyi tercih eder: "-Vay hain Tosun, Vah benim zavallı Sanihacığım! Sözleri dököldü. Bir aralık elini alnına koyup sendelemek vaziyetiyle ayakta durdu. Mutlaka delikanlının gözleri kararıp beyni dönmüş olmalıdır. Bu hal beş, on saniye kadar ancak devam eyledikten sonra olanca kuvvetiyle cebr-i nefis ediyormuş gibi bir tavır aldı. İşte yerdeki mektup parçalarını topluyor."

Kurnaz Odada evin hizmetçisi Peyker kendisini görünce eşinin haberi olmaması için kadını uyarır ve farklı bir planla olayı hikayelendirir: "-Öyleyse beni görmemişsin. Ben bu odaya gelmemişim. Bu kâğıt parçalarını görmemişim. Toplayıp alıp götürmemişim. Anladın mı? Onları sen toplayıp ateşe atmışsın. Hatta ben henüz konağa bile gelmemişim."

İyi niyetli Karısına güvenen Rasih, ne olursa olsun kendisi ikaz etmeden de onun yola geleceğinden emindir: "-Saniha hem akıllıdır hem malumatlı! Cahil, ahmak bir şey olsaydı o zaman korkardım. İhtimal ki artık korkacak bir şey kalmamış, her şey olmuş bitmiş bulunurdu. Lakin kendisi fikr-ü nazarı ilm-ü hikmetle münevver bir kadın olduğu için, elbette hakikati takdir edecek, elbette yola gelecektir."

Sabırlı Ani kararlardan hazzetmeyen Rasih, sabırlı kalmanın ona düşünmek için vakit kazandırdığının farkındadır: "İşte Rasih'in bu gece zihnen kararlaştırdığı şey şu idi. Fakat karar-ı vakii hemen bu gece mevki- icraya koyabilecek değil a! Konakta herkes uykuda. Kendi kendisine son söz olmak üzere: -Sabah ola hayrola!"

Tosun Bey (Uyumsuz)

Karakter 30 yaşlarında dinamik ve çapkın bir adam olan Tosun, evli bir adamdır. Saniha'nın en yakın dostu Rasih tarafından boşlandığını düşünen Tosun, arkadaşının karısını elde etmek ister. Yazdığı aşk mektupları ile Saniha'nın gönlüne girmeyi ve aklını karıştırmayı başarır. Tek amacı Saniha ile gönül eğlendirmek olan Tosun, kadını kocasını aldatmaya zorlamaktan çekinmez. Piyano çalma ve çeşitli güfteleri söylemek konusunda başarılıdır. Fakat mektupların arkadaşı tarafından öğrenilmesinden dolayı korkak tavırlar sergiler ve af diler.

Aktiviteler Piyano çalma ve şarkı söyleme özelliklerini tüm yakın çevresinde değerlendirir. Kadınlara karşı zaafı bulunan Tosun mektuplaşarak heyecan yaşar.

ÖRNEK ANILAR

Hovarda Evliliği ile kendisi arasında pek bağ hissetmeyen Tosun Bey, sanat camiasının bulunduğu ortamlarda bulunmak için türlü fedakârlıklarda bulunur: "Mesela yirmi beş saniyede kocaman bir resim levhası vücuda getiren bir sanatkâr gelmiş de Beyoğlu'nda Concordia Tiyatrosu'nda icra-yı hüner eyliyor. Tosun Bey Aksaray'dan Beyoğlu'na gidip geceyi orada geçirmek için her zahmeti, her masrafı göze aldırarak mutlaka o hüner-veri görecek."

Çapkın Arkadaşının evinde beğendiği karısını söylediği şarkılar ve güftelerle tavlama telaşına düşen Tosun, onu elde etme amacıyla eve sık sık gelip gitmeye başlar: "Bu güftelerde genç ve güzel hanıma bir takım şeyler ihtar edecek türlü remizleri işaretleri nazar-ı ihmal ile görmeye gelmez. Vakıa bu gibi vehimler Rasih'e takarrüp bile edemezler. Saniha'nın irfan ve hikmeti kendi hakkında hiçbir sebep-i iştibah göstermez ki feylesof Rasih'in zihni bulansın. Lakin Saniha için iş böyle mi ya? Güftelerden anlaşılabilircek rumuzu anladıktan maada hiç anlaşılmayacak remizleri dahi kendi kuvve-i vahimesiyle uydurup çıkarıyor."

Cüretkâr Kendisine nazaran çekinik davranan Saniha'nın akına daha çok girebilmek için o bir yazarken Tosun, on beş mektupla cevap verir: "Tosun Bey tarafından kendisine her yazılan mektup bu mesafenin bir hatvesi demek olarak herif hatvebe-hatve takarrüp ediyor sayılmak lazım gelip vakıa Saniha Hanımın kendisine yazdığı mektuplar dahi daima onun hamlelerine mukabele ve müdafaa suretinde olduğundan bunlar dahi Saniha için semt-i selamete ilticaen ric-at hatveleri addolunmak lazım gelir idiyse de Saniha'nın bir mektubuna Tosun tarafından on on beş mektup yetiştirildiği için bu hamle ve takibe kıyasen Saniha'nın ric'at ve firarı hükümsüz kalıyordu."

Korkak Yaptığı ahlaksızlık ortaya çıkınca Rasih'ten korkar ve af dilenir: "Fakat Tosun o adamlardan değil. Herifin bu hali adeta korkudandı. Hatta herif vahşetini ketme de muktedir olamayarak: -Aman birader! Gençliğime merhamet et! Kıyma!"